

## **Rädda Barnens remissvar på Utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende**

Rädda Barnen har beretts möjlighet att svara på Utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende. Rädda Barnen kommenterar utifrån ett barnrättsperspektiv med *FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)* som utgångspunkt. Rädda Barnen har valt att kommentera de delar som är mest relevanta utifrån vårt perspektiv. Vad gäller övriga delar av betänkandet har Rädda Barnen inga synpunkter och vare sig till- eller avstyrker dessa.

### **Sammanfattning**

Rädda Barnen är sammantaget positiva till förslagen som presenteras för att stärka rättigheterna för barn på skyddat boende. Rädda Barnen ser hur dessa förslag kan öka förutsättningarna till att barn som upplevt våld får tillgång till stöd, behandling utbildning och rehabilitering.

Enligt barnkonventionen har Sverige ett ansvar att vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barn från alla former av våld, samt att säkerställa att dessa barn får vård och behandling. Trots det ser vi att många barn som upplevt och utsatts för våld inte får sina rättigheter tillgodosedda. Även för de barn där våldet har uppmärksamrats varpå de befinner sig på skyddat boende, ser vi att flera av deras rättigheter försummas, och barn får inte rätt till skolgång, vård, rehabilitering eller rätten att få komma till tals och få anpassad information.

Som ovan nämnts välkomnar Rädda Barnen många av de förslag som presenteras. Det är dessutom förslag som Rädda Barnen själva har drivit i många år. Det är dock olyckligt att processen dragit ut alltför långt på tiden.

Rädda Barnen har i många år mött barn som vistas, och har vistats på skyddat boende. Vi har lyft de utmaningar vi ser för dessa barn – därför ser vi att många av dessa förslag är så viktiga.

Rädda Barnen ser det som positivt att barn på skyddat boende får en egen beviljad insats med en egen placering och en egen handläggare som bedömer varje barns individuella behov av stöd, skydd och insatser – samt att dessa behov följs upp. Rädda Barnen ser det även som positivt att det finns tydliga kvalitetskrav på skyddade boenden för att säkerställa att barn som är placerade där får sina rättigheter tillgodosedda. Vi har däremot en oro över att det idag saknas förutsättningar att genomföra många av förslagen, och vi ser inte att de pengar som finns i budgeten för genomförandet av dessa förslag är tillräckligt. Varken för skyddade boenden, eller en förväntad risk för kraftigt ökad administration för socialnämnder.

## 5.1 Den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp ska tas emot i ett skyddat boende

Utkastets förslag: Skyddat boende ska föras in i socialtjänstlagen som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Kommunen ska ansvara för att det finns tillgång till skyddade boenden.

Utkastets bedömning: En definition av skyddat boende bör föras in i socialtjänstförordningen. Med skyddat boende bör avses ett boende inom socialtjänsten som tillfälligt tar emot enskilda för vistelse i förening med individanpassat stöd och skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, och ser det som positivt att skyddat boende regleras som en egen insats i socialtjänstlagen och att den tydligt bör definieras. Däremot, liksom i Räckviddens kommentar vid utredningen Ett fönster av möjligheter, önskar vi ett tydliggörande hur det ska säkerställas att kommunerna ska kunna tillhandahålla skyddade boenden för alla i behov av det.

Rädda Barnen ser hur det idag är att det ofta är platsbrist på skyddade boenden runt om i landet. I Socialstyrelsens kartläggning från 2020 framkommer det att 78 % av tillfrågade skyddade boenden behövt avvisa personer på grund av platsbrist under den undersökta perioden<sup>1</sup>. Även när det kommer till andra insatser utanför hemmet, som exempelvis familjehem, är det flera barn i många kommuner som står i kö på grund av platsbrist.

I utkastet görs bedömningen att skyddat boende ska innefatta ”alla som är eller har varit utsatta eller riskerar att utsättas för våld eller andra övergrepp eller hot om våld.” Inte endast de som är utsatta för våld i nära relationer, utan även exempelvis avhoppare i kriminella miljöer samt offer för trafficking. Även om dessa målgrupper givetvis kan vara i behov av stöd och insatser i form av skyddat boende, så ser behoven väldigt olika ut, gentemot de som är utsatta för våld i nära relation. Det är därför viktigt att det finns olika boenden med olika inriktning och typ av stöd. Exempelvis ser Rädda Barnen det som olämpligt att barn som behöver skydd från våld placeras i samma boende som vuxna avhoppare från kriminella miljöer.

## 5.2 Insatsen skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden

Utkastets förslag: Insatsen skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller för vård i familjehem, hem för vård eller boende eller stödboende.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Rädda Barnen anser att socialnämnderna ska säkerställa att skyddade boenden drivs och bemannas av personer som har gedigen kunskap om våld och dess konsekvenser, i synnerhet om våldets konsekvenser för barn.

---

<sup>1</sup> [Kartläggning av skyddade boenden i Sverige \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/kartlaggning-av-skyddade-boenden-i-sverige)

### 5.3 Placeringskommunens ansvar

Utkastets förslag: Kommunens ansvar för insatser enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ska gälla även för en person som till följd av ett beslut om skyddat boende av kommunen är bosatt i en annan kommun.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget.

### 5.4 Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas i frågor om bostäder

Utkastets förslag: Det ska tydliggöras att socialnämndens ansvar att ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden omfattar gruppen våldsutsatta personer.

Rädda Barnen ser det som positivt att socialnämnden särskilt ska bevaka att åtgärder vidtas i frågor om bostäder för våldsutsatta, samt att våldsutsatta särskilt omnämns i 3 kap. 2 § andra stycket socialtjänstlagen. Däremot ser Rädda Barnen en stor risk med att detta inte kommer vara tillräckligt för att tillförsäkra våldsutsattas tillgång till en trygg boendesituation, efter tid på skyddat boende.

Rädda Barnen möter i sitt arbete många kvinnor med barn som har känt sig tvingade att flytta tillbaka till den person som utövat våldet mot dem, på grund av att de inte kan få tag på en bostad, i synnerhet inte en bostad för en längre tid. Detta gäller särskilt föräldrar som befinner sig i en socioekonomiskt utsatt situation.

För alla barn är en trygg bostad med tillräckligt utrymme en friskfaktor. Detta gäller i synnerhet för barn som befinner sig i andra utsatta situationer. Att veta att en har ett hem som är tryggt och där det finns utrymme för barnet att till exempel dra sig undan för att göra läxor eller ta hem kompisar, kan vara en livlina i ett liv som kan vara kaotiskt på andra sätt. Rädda Barnen anser därför att kommunerna bör ta ett större ansvar för att säkerställa ett stöd för långsiktigt boende till kvinnor med barn som har varit på skyddade boenden. Exempelvis anser Rädda Barnen att dessa kvinnor bör få förtur i den kommunala bostadskön.

#### 6.1.1 Barn bör beviljas en egen insats vid vistelse i skyddat boende

Utkastets bedömning: Socialnämnden bör göra en individuell behovsprövning och bevilja barnet en egen insats vid vistelse i skyddat boende

Rädda Barnen tillstyrker utkastets bedömning, och ser detta som en viktig förutsättning för att barnets egna behov ska kunna synliggöras, följas upp och bevakas. Genom att barnet får en egen behovsprövning och ett eget beslut tydliggörs även socialnämndens ansvar att noga följa vistelsen för barnet på skyddat boende.

Rädda Barnen anser det som viktigt att det skapas goda förutsättningar och resurser för att kunna göra dessa behovsprövningar på ett sätt som är såväl rättssäkert, tar

hänsyn till barns behov av skydd, samt även gör barnet delaktigt. Det bör även tilläggas att dessa behovsprövningar ofta behöver göras akut, utan dröjsmål. Denna förändring kommer sannolikt innebära ökad administration och ökad arbetsbörda för socialnämnden. Rädda Barnen ser det som en viktig fråga att säkerställa dessa förutsättningar för att garantera att dessa behovsprövningar kan genomföras, och att socialnämnderna inte underlåter att fatta dessa beslut på grund av en allt för stor arbetsbörda.

### **6.1.2 Endast barn som följer med en vuxen vårdnadshavare ska få placeras i skyddat boende**

Utkastets förslag: Socialnämnden får besluta att ett barn ska placeras i ett skyddat boende om barnet placeras där tillsammans med en vuxen vårdnadshavare.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, med viss reservation. Rädda Barnen anser att det bör finnas en öppning för att placera ett barn på skyddat boende tillsammans med en annan vuxen, som inte är vårdnadshavare, om detta är det bästa för barnet. Detta kan till exempel gälla när barnet flyr tillsammans med en bonusförälder, som är barnets trygga punkt och kanske egentliga förälder. Då torde det bästa för barnet, i de flesta fall, vara att få vara tillsammans med denna person. Det torde då kunna tas ett beslut om omhändertagande enligt LVU, men att placeringen blir på det skyddade boendet tillsammans med den person som barnet har sin trygghet hos.

Rädda Barnen anser att lämplig aktör bör göra en kartläggning av hur många barn som kommer till skyddade boenden med en vuxen som inte är vårdnadshavare, för att få en bättre bild av hur vanligt detta är. Men även om det visar sig vara ovanligt, anser Rädda Barnen att det bör finnas en sådan öppning i lagstiftningen i de fall det är det bästa för barnet.

### **6.1.3 Socialnämnden ansvarar enligt socialtjänstlagen för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser**

Utkastets förslag: Socialnämnden ska medverka till att ett barn i skyddat boende får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, verka för att barnet får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som barnet behöver samt lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver. Socialnämnden ska även lämna dem som vårdar barnet råd, stöd och annan hjälp som de behöver. Socialnämnden ska noga följa vården av barnet främst genom regelbundna personliga besök i det hem där barnet vistas, enskilda samtal med barnet, samtal med den eller dem som tagit emot barnet i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående. Det ska finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet. Socialsekreteraren ska besöka barnet regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets behov och önskemål

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Att växa upp med våld i hemmet är en av de största riskfaktorerna för barn i Sverige. Rädda Barnen har i många år uppmärksammat hur stödet, och uppföljningen för dessa barn har brutit. Vi ser att detta förslag tar ett

viktigt steg i att tydliggöra ansvaret för barn som befinner sig på skyddat boende, och säkerställa dessa barns rätt till skydd, behandling, rehabilitering och skolgång.

### 6.1.5 Uppföljning av barnets situation när placeringen har upphört

Utkastets förslag: Socialnämnden ska få besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i det skyddade boendet har upphört om barnet, utan att förhållanden som avses i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. För många barn är tiden efter placering i skyddat boende sårbar och riskfylld, särskilt när det kommer till kontakt med en våldsutövande förälder, samt även kring tillgång till en trygg boendesituation. Möjligheten att kunna besluta om uppföljning av ett barns situation ses därför som positiv.

### 6.2.1 – 6.2.3 Placering av barn i skyddat boende när samtycke från båda vårdnadshavarna saknas

Utkastets bedömning: För att tillgodose ett barns behov av stöd och skydd bör socialnämnden kunna placera ett barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare även om det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren

Utkastets förslag: Bestämmelserna om ett barns placering i ett skyddat boende vid avsaknad av samtycke från den ena vårdnadshavaren ska regleras i en särskild lag. Vid beslut enligt den lagen ska det som är bäst för barnet vara avgörande. Med barn avses varje människa under 18 år.

Utkastets förslag: Om socialnämnden beviljar den ena av ett barns två vårdnadshavare skyddat boende enligt socialtjänstlagen och det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa, får barnet placeras i boendet tillsammans med vårdnadshavaren även om samtycke från den andra vårdnadshavaren saknas. Placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med samtycker till barnets placering.

Rädda Barnen tillstyrker att socialnämnden bör kunna ha möjlighet att placera ett barn i skyddat boende även om det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren. Detta är en viktig möjlighet för att säkerställa våldsutsatta barns behov av skydd.

Rädda Barnen tillstyrker även förslaget om att bestämmelserna om barns placering i skyddat boende vid avsaknad av samtycke från ena vårdnadshavaren bör regleras i särskild lag. Rädda Barnen delar bedömningen att det är ett för stort ingripande att besluta om placering enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken. Rädda Barnen ser också stora svårigheter att denna typ av placering ska regleras enligt LVU, då det kan finnas flera exempel där barn kan vara i behov av skyddat boende, men där kriterierna för LVU inte uppfylls. Dessutom föranleds denna typ av placering alltid av att en vårdnadshavare aktivt ansöker om skydd själv, varpå LVU ej bedöms tillämpligt i många fall.

Rädda Barnen ser det som särskilt viktigt att det finns tydliga kriterier och riktlinjer för bedömning vid placering av ett barn på skyddat boende utan ena vårdnadshavarens samtycke. En viktig aspekt är det som nämns på sidan 105 i utkastet – kring undantag när det ej är lämpligt att försöka inhämta samtycke från den andra vårdnadshavaren.

Rädda Barnen vill här understryka vikten av att ge socialnämnden möjlighet att avvakta med att inhämta samtycke tills placering är genomförd, i de fall där inhämtandet kan innebära en säkerhetsrisk för barnet eller den våldsutsatta vårdnadshavaren.

En annan aspekt kring tydliga kriterier och riktlinjer är rekvisitet "risk för barnets säkerhet och hälsa". Rädda Barnen delar utkastets slutsats i att det är av vikt att det inte blir för hög tröskel vid dessa bedömningar, samtidigt som det givetvis bör vara en rättssäker process. Rädda Barnen vill här tillstyrka vikten av att riskbedömningar kring barns säkerhet och hälsa kopplat till våld kan vara komplexa, och en del i komplexa familjesituationer och motstridiga uppgifter. Därför ser Rädda Barnen det som viktigt att det finns en tydlig struktur kring kriterierna för denna riskbedömning, och att den utgår från följande bedömning som utkastet redogör för: "utgångspunkten vid riskbedömningen bör vara att om vårdnadshavaren bedöms ha ett behov av skydd och därmed beviljas skyddat boende så har minderåriga barn som bor tillsammans med den skyddssökande vårdnadshavaren i regel också ett sådant skyddsbehov".

Rädda Barnen vill här även understryka vikten av att höra barn, och ta vara på barnets egna upplevelser, berättelser och önskemål. Dessa ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad. Däremot är det viktigt att socialnämnden inte lägger över ansvaret på barnet att samtycka till placering eller ej, då barn på så sätt kan tvingas bli allt för inblandade, samt tvingas ta ställning, i sina föräldrars konflikt. Många barn vill ofta vara lojala mot båda sina föräldrar. Det är därför av vikt att barnets rätt att komma till tals tillgodoses, men att socialnämnden är tydlig med att det är den som tar ansvar för beslutet och bestämmer hur det ska vara och att barnet i alla lägen ska skyddas mot våld.

#### **6.2.4 - 6.2.6**

#### **Beslut om placering i skyddat boende meddelas av förvaltningsrätten**

#### **Omedelbar placering i skyddat boende**

#### **Bestämmelser om handläggningen av beslut om omedelbar placering**

Utkastets förslag: Beslut om placering i skyddat boende meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Ansökan ska innehålla en redogörelse för den unges förhållanden, de omständigheter som utgör grund för en placering i skyddat boende, på vilket sätt relevant information har lämnats till den unge, vilket slags relevant information som har lämnats och den unges inställning. Om barnet är omedelbart placerat i skyddat boende, ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag ansökan om placering i skyddat boende kom in. Förvaltningsrätten ska få förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan omständighet gör det nödvändigt.

Placeringen ska påbörjas inom fyra veckor från den dag då rättens beslut fick laga kraft. Påbörjas inte placeringen inom den tiden upphör beslutet att gälla.

Utkastets förslag: Socialnämnden får besluta om en omedelbar placering i skyddat boende om det är sannolikt att barnet behöver placeras i skyddat boende, och rättens beslut om placering inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet eller hälsa. Den omedelbara placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras med samtycker till barnets placering. Om socialnämndens beslut om omedelbar placering i skyddat boende inte kan avvaktas, får nämndens

ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omedelbar placering. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde. När socialnämnden har ansökt om placering i skyddat boende får även rätten besluta om omedelbar placering i skyddat boende. Ett beslut om en omedelbar placering i skyddat boende ska gälla omedelbart

Utkastets förslag: Socialnämndens beslut om omedelbar placering i skyddat boende ska underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Beslutet och handlingarna i ärendet ska lämnas till rätten. Förvaltningsrätten ska pröva beslutet så snart som möjligt. Om det inte finns synnerliga hinder, ska beslutet prövas inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten. Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör den omedelbara placeringen. Om socialnämnden har beslutat om omedelbar placering i skyddat boende efter det att nämnden har ansökt om placering i skyddat boende, ska beslutet underställas den domstol som prövar frågan om skyddat boende. Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende, ska socialnämnden inom fyra veckor från den dag då den omedelbara placeringen verkställdes ansöka om en placering i skyddat boende. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning gör det nödvändigt. En omedelbar placering i skyddat boende upphör om en ansökan om en sådan placering inte har gjorts inom föreskriven tid och inte heller förlängning av tiden har begärts. En omedelbar placering i skyddat boende upphör också när rätten avgör frågan om placering i skyddat boende. Om det inte längre finns skäl för en omedelbar placering i skyddat boende, ska socialnämnden besluta att placeringen ska upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om placering i skyddat boende. I mål om omedelbar placering i skyddat boende ska förvaltningsrätten vara domför med en lagfaren domare ensam. Nämndemän behöver inte ingå i rätten vid handläggning i kammarrätten om mål om omedelbar placering i skyddat boende.

Rädda Barnen delar utkastets bedömning om att det är en ingripande åtgärd att placera ett barn på skyddat boende, och ser inga hinder i att det prövas i Förvaltningsrätten. Däremot är det av största vikt att tydliggöra vilka kriterier och rekvisit som är grunder för placering på skyddat boende – och hur dessa rekvisit ska skilja sig gentemot dem för LVU (utifrån resonemanget i 6.2.3). Rädda Barnen ser det som särskilt viktigt att det görs gedigna riskbedömningar i de fall som rätten beslutar att placering på skyddat boende skall upphöra. Rädda Barnen ser det dessutom som viktigt och positivt att barn föreslås få ett eget offentligt biträde som kan föra dess talan. Detta för att processen inte endast skall vara rättssäker för vårdnadshavarna utan även för barnet, och barnets rätt att skyddas från våld.

Rädda Barnen befarar att flera av de rättsliga processerna kring placering på skyddat boende där en vårdnadshavare inte samtycker, kommer ske parallellt med processer kring vårdnad, boende och umgänge. Det kan även pågå parallella straffrättsliga processer där barnet är målsägande och/eller vittne. Det är av synnerlig vikt att dessa processer samordnas så gott det går och att barnet kan ha samma ombud i processerna, om detta är det bästa för barnet. Riskerna och problemen med parallella processer lyftes redan i Utredningen om tvångsvård för barn och unga 2015<sup>2</sup>, utan att åtgärder har vidtagits för att minimera dessa. Om de förvaltningsrättsliga och civilrättsliga processerna inte samordnas, kan vi få situationer då en tingsrätt dömer till ensam

---

<sup>2</sup> SOU 2015:71 Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till en ny LVU. sid 465

vårdnad, eller utökat umgänge, för en våldsutövande förälder samtidigt som förvaltningsrätten beslutar om fortsatt placering av barnet på skyddat boende.

Rädda Barnen vill här påpeka behovet av att det ombud som företräder barnet har särskild kompetens och fallenhet för att representera barn som är i behov av att placeras på skyddade boenden. Ombudet bör kunna visa upp särskild kompetens i barns rättigheter och kunskaper om barns utsatthet för våld.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget att socialnämnden, likt § 6 LVU, skall kunna placera ett barn omedelbart i skyddat boende då rättens beslut inte kan avvaktas. Det är däremot viktigt att tydliggöra att rekvisiten kan se annorlunda ut i relation till dem för § 6 LVU, och att det är viktigt med tydliga bedömningskriterier för omedelbar placering i skyddat boende – samt tydliggörande när rekvisiten för omedelbar placering i skyddat boende kan vara uppfyllda, även om rekvisit för § 6 LVU inte är det.

Rädda Barnen tillstyrker således förslagen att beslut om placering i skyddat boende utan vårdnadshavares samtycke meddelas, samt avgörs i Förvaltningsrätten. Rädda Barnen ser många fördelar med att gedigna utredningar och bedömningar görs för dessa barn, och att frågan om placering prövas i Förvaltningsrätten. Rädda Barnen tillstyrker även förslagen på hur handläggning skall se ut i dessa ärenden. Detta kan dock komma att innebära kraftigt ökad administration hos socialnämnderna, hos handläggare som redan idag i många fall är kraftigt belastade. För att säkerställa att bedömningar och handläggningar sker på ett korrekt sätt behövs således resurser för att skapa förutsättningar för detta.

#### **6.2.10 Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort**

Utkastets förslag: Om det är nödvändigt för att skydda barnet från risker för barnets säkerhet eller hälsa, ska socialnämnden få besluta hur barnets umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängets rätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas, och besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för vårdnadshavare eller föräldrar. Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.
---

Rädda Barnen ser det som positivt att socialnämnden får möjlighet att begränsa umgänge. Rädda Barnen har i många år mött barn och unga i behandling samt andra verksamheter, som berättat om hur de blivit tvingade att ha umgänge med en våldsutövande förälder. Ibland har det skett utan att barnet blivit tillfrågat, ibland har det skett trots kraftiga protester från barnet när det väl blivit tillfrågat.

Umgänge är idag en fråga som i hög grad utgår från föräldrars rätt till umgänge, snarare än barnets behov. Umgängets rätt enligt föräldrabalken kan idag endast drivas genom process initierad av en juridisk förälder, och inte av ett barn. Rädda Barnen ser ofta hur dessa rättsliga processer får ett alltför stort fokus på förälderns rätt till umgänge, snarare än barnets behov. Barnkonventionsutredningen konstaterade att barnets rätt till umgänge i praktiken är en kvasirättighet, då det inte finns någon möjlighet för barnet att utkräva rättigheten och därmed att svensk lagstiftning i detta hänseende är



oförenlig med barnkonventionen.<sup>3</sup> Rädda Barnen har länge drivit att detta ska ändras. I väntan på att så sker, är denna möjlighet för socialnämnden ett steg i rätt riktning. Det kan behövas särskilda utbildningsinsatser för socialnämnden, för att säkerställa att denna möjlighet används i praktiken.

Idag kan barn tvingas till umgänge med en våldsutövande förälder mot sin vilja. Detta torde i de allra flesta fall inte vara i linje med barnets bästa och med barnets rätt att skyddas mot alla former av våld (artikel 3 och 19 i barnkonventionen). Barnets rätt att komma till tals i dessa frågor är absolut, och ska umgänge utkrävas mot barnets uttryckliga vilja måste detta vara för barnets bästa, inte förälderns. I de allra flesta fall torde ett påtvingat umgänge med en våldsutövande förälder vara i strid med barnets bästa och därmed inte genomföras. Rädda Barnen har träffat många barn, föräldrar och andra omsorgspersoner som vittnar om hur skadligt det är för barnet att, mot sin vilja, tvingas träffa en förälder som har utövat våld. Barnet mår ofta mycket dåligt inför, under och efter umgänget, behandlingsinsatser och barnets skolgång kan påverkas, liksom barnets tillit till att vuxna ska skydda hen.

Genom att låta denna fråga, i de fall barn befinner sig på skyddat boende, kunna avgöras av socialnämnderna tror Rädda Barnen att bedömning samt beslut kopplat till umgänge med en våldsutövande förälder får en starkare koppling till barnets bästa, snarare än förälderns rätt.

Rädda Barnen ser det som viktigt att socialnämnden har en nära samverkan med såväl Familjerätten som civilrättsliga domstolar i de fall där barn är placerade på skyddat boende parallellt med en rättslig process kring vårdnad, boende och umgänge. Se ovan förda resonemang om parallella processer.

### 6.2.11 Utövande av vårdnaden under placeringen

Utkastets förslag: När ett barn är placerat i skyddat boende enligt den nya lagen ska den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam få bestämma om insatser i öppna former enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen med anledning av placeringen. Detsamma ska gälla för val eller byte av skolenhet eller förskoleenhet som föranleds av placeringen.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om att låta den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam få bestämma i frågor som rör skolgång, förskola och öppna insatser enligt socialtjänstlagen. Särskilt vid skolgång har Rädda Barnen flera gånger erfarit att barn inte får gå i skola då det saknas samtycke från den ena föräldern.

Rädda Barnen delar däremot inte bedömningen att denna bestämmanderätt inte skall gälla vid insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen, såsom utredning, bedömning och behandling för såväl barnpsykiatrisk som somatisk vård. Utkastet redogör för möjligheten i 6 kap. 13 § a föräldrabalken att socialnämnden kan besluta ihop med en vårdnadshavare om dessa insatser, och menar att detta vore bäst att tillämpa även i

<sup>3</sup> SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt. Sid 456.

dessa fall. Rädda Barnen har dock erfarenhet av att denna tillämpning används oerhört sällan. Rädda Barnen har dessutom många exempel på barn som inte får tillgång till bedömning och behandling efter placering på skyddat boende, och ser att det måste tillförsäkras enklare vägar för barn att få den vård de har rätt till<sup>4</sup>. Att inkludera insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen i denna bestämmelse vore ett steg i rätt riktning.

### 6.2.12 Placeringens upphörande

Utkastets förslag: Om det inte längre finns skäl för en placering i skyddat boende, ska socialnämnden besluta att placeringen ska upphöra. En placering i skyddat boende upphör senast när barnet fyller 18 år.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Vi vill dock understryka vikten av att upphörande av placering bör föregås av en strukturerad långsiktig planering och riskbedömning som innefattar vart barnet fortsatt skall bo, kontakt med den våldsutövande föräldern samt fortsatta behov av stöd och insatser. Rädda Barnen ser det även som viktigt att socialnämnden, i de fall det inte finns andra insatser eller pågående utredning, i hög omfattning beslutar om uppföljning enligt 11 kap. 4 § b socialtjänstlagen, som det redogörs för i utkastet under 6.1.5.

### 6.2.16 Bestämmelser om muntlig förhandling och nämndemän, offentligt biträde och barns ställning

Utkastets förslag: I mål om placering i skyddat boende ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling ska alltid hållas om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling. Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, bör rätten besluta att han eller hon ska hämtas till rätten omedelbart eller till en senare dag. I mål och ärenden om placering i skyddat boende, upphörande av placering i skyddat boende och omedelbar placering i skyddat boende ska offentligt biträde förordnas för barnet samt för vårdnadshavarna, om det inte måste antas att det saknas behov av biträde. Till offentligt biträde för barnet får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget. Gemensamt biträde får endast förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för. Offentligt biträde ska förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten. I mål och ärenden enligt den nya lagen ska barnet få relevant information. Barnet ska också ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Om barnet fyllt femton år, ska han eller hon ha rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt den nya lagen. Den som är yngre ska få höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det. Den som är förordnad som offentligt biträde för någon som är under femton år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, ska utan särskilt förordnande vara den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser. Vid handläggning i kammarrätt av mål om placering i skyddat boende ska nämndemän ingå i rätten.

Rädda Barnen tillstyrker förslagen, och ser det som särskilt viktigt att barn får ett offentligt biträde. Rädda Barnen vill även här lägga till vikten av att dessa biträden har

<sup>4</sup> [Mellan Stolarna: Barn som har utsatts för Våld och inte får Hjälpa att må bra igen – ett Dubbelt Svek | Save the Children's Resource Centre](#)

särskilt kompetens kring barnrättsliga frågor samt våld och konsekvenser av våld. Denna kompetens ska kunna redogöras för innan biträdet blir utsett till ombud.

Rädda Barnen ser dock risker att våldsutsatta föräldrar ska tvingas genomföra muntliga förhandlingar med den person som utsatt dem för våld, och som är anledningen till att både de själva samt deras barn befinner sig på skyddat boende. Både utifrån en säkerhetsaspekt men även utifrån risken att den våldsutsatta förälderns psykiska hälsa riskerar att skadas, bör den övervägas möjligheterna till undantag för muntlig förhandling. Redan idag ser vi liknande situationer inom såväl Familjerätten som i Tingsrätten i mål som rör Vårdnad, boende och Umgänge.

### **6.3.1 Barn och unga i skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning**

Utkastets förslag: Socialnämnden bör underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år placerats i ett skyddat boende. Regionen ska i anslutning till att placeringen inleds erbjuda barnet eller den unge en hälsoundersökning. Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om barn och unga som placeras i skyddat boende

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, men delar inte bedömningen kring när det befaras saknas samtycke från den enda vårdnadshavaren. Rädda Barnen befarar att, genom att endast hänvisa till 6 kap. 13 a föräldrabalken, många barn inte kommer få tillgång till en hälsoundersökning. Detta då detta lagutrymme idag utnyttjas ytterst sällan. Istället hade Rädda Barnen önskat, likt vi redogjort för under 6.2.11, att den placerade vårdnadshavaren ensam hade kunnat fatta beslut om hälsoundersökning. Detta då allt för många barn idag faller mellan stolarna och inte får den bedömning, vård och rehabilitering som de har rätt till. Ett viktigt steg för att säkerställa barns rätt till vård är att undanröja praktiska hinder för barns tillgång till vården. Rädda Barnen vill även understryka vikten av att genomföra en screening för traumasymptom vid hälsoundersökning, och att en vidare psykologisk bedömning ska erbjudas vid utfall på screeningen.

### **6.4 Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen**

Utkastets förslag: En elev som på grund av placering i ett skyddat boende flyttar från kommunen ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola i vistelsekommunen. Eleven ska även ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan i vistelsekommunen. Eleven ska även ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning i hemkommunen när eleven efter placeringen i skyddat boende återvänder till hemkommunen. Elever som till följd av vistelse i skyddat boende går i en annan kommuns förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola eller anpassade gymnasieskola ska ha rätt till skolskjuts under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Bestämmelserna om en hemkommuns ersättning till en annan kommun som tar emot en elev, interkommunal ersättning, ska gälla även när en kommun tar emot en elev som vistas i ett skyddat boende. När det gäller förskoleklassen föreslås det ändringar i skollagen för att bestämmelsen om interkommunal ersättning ska gälla. Det föreslås vidare att också en elev som på grund av en placering i hem för vård eller boende flyttar från kommunen ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass i vistelsekommunen. Utkastets bedömning: För övriga skolformer behöver det inte göras några ändringar i skollagen för att bestämmelserna om interkommunal ersättning ska gälla.

Rädda Barnen tillstyrker förslagen och understryker vikten av tydlig ansvarsfördelning mellan placeringskommun och vistelsekommun i de fall det inte är samma. Att gå i

skolan, träffa andra barn samt ha en aktiv fritid är viktiga skyddsfaktorer för barn som upplevt våld. Trots det är det många barn på skyddat boende som idag inte får tillgång till skola och undervisning. Rädda Barnen ser därför positivt på förslagen och har en förhoppning på att de ska innebära en stärkt rätt till skolgång för barn på skyddat boende.

Rädda Barnen vill lyfta det behov av umgänge med jämnåriga och en strukturerad vardag som små barn har. Rädda Barnen anser därför att det även ska föreskrivas att barn har rätt till förskola i den kommun som barnet vistas.

Rädda Barnen vill även understryka vikten av att göra strukturerade riskbedömningar kopplat till barnets skolgång, och att vid behov åtgärder och anpassningar sätts in för att säkerställa att skolgången ska kunna genomföras på ett sätt som blir säkert för barnet.

### **7.1 - 7.3**

#### **Skyddade boenden ska vara av god kvalitet och stå under tillsyn**

#### **Tillståndsplikt för skyddat boende**

#### **Obligatorisk registerkontroll av personal**

Utkastets bedömning: Det behövs inte några ändringar i lag för att socialtjänstlagens bestämmelser om god kvalitet ska gälla för skyddade boenden. Det behövs inte heller några ändringar i lag för att socialtjänstlagens bestämmelser om tillsyn ska gälla för skyddade boenden. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få meddela föreskrifter om kraven på skyddade boenden. Det behövs inte några lagändringar för att socialtjänstlagens bestämmelser om bemyndigande att meddela föreskrifter ska gälla för skyddade boenden.

Utkastets förslag: För skyddade boenden som drivs av enskilda verksamheter ska det krävas tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg. Skyddade boenden som drivs av en kommun eller en region ska vara anmälningspliktiga till Inspektionen för vård och omsorg.

Utkastets förslag: Bestämmelserna i lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn ska gälla även skyddade boenden som tar emot barn. Det ska framgå av lagen att volontärarbete omfattas av kravet på registerkontroll. Bristande registerkontroll av allvarligt slag ska kunna leda till återkallelse av tillstånd att bedriva skyddat boende.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om att det ska krävas tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg för skyddade boenden som drivs av egna verksamheter, samt anmälningsplikt till Inspektionen för vård och omsorg för kommunala och regionala verksamheter. Då insatsen skyddat boende idag inte är lagreglerad så finns det idag stora regionala skillnader runt om i landet när det kommer till barn- och barnrättskompetens, möjlighet till stöd i föräldrarollen, samt annan möjlighet till stöd och omsorg för barn utsatta för våld. Rädda Barnen har många gånger fått erfara hur barn i skyddat boende inte får komma till tals, inte får någon anpassad information, hamnar i miljöer och situationer som inte är trygga för dem samt att den våldsutsatta föräldern inte får adekvat stöd och hjälp i föräldrarollen. Då denna grupp barn är särskilt sårbar ser Rädda Barnen det som positivt att införa reglering av skyddat boende som insats samt tillståndsplikt för insatsen.

Rädda Barnen har även uppmärksammat en oro över hur skyddade boenden idag skall

ha ekonomisk möjlighet att säkerställa de kommande kvalitetskraven, och att de pengar som finns avsatta i budgeten i form av statsbidrag för införandet av dessa förslag, inte räcker. Rädda Barnen vill här understryka vikten av att regeringen gör tillräckliga satsningar för att säkerställa att befintliga skyddade boenden, särskilt de som drivs ideellt, ska kunna fortsätta sin verksamhet och få tillräckliga resurser för att säkerställa kvaliteten. Däremot vill Rädda Barnen understryka att våldsutsatta barn får sina rättigheter tillgodosedda alltid bör vara överordnat ideella verksamheters överlevnad.

### 8.1 Vårdplan och genomförandeplan

Utkastets förslag: Socialnämnden ska upprätta en vårdplan för dem som vistas i skyddat boende och en genomförandeplan för barn och unga.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, vilket är en viktig förutsättning för att socialnämnden ska kunna planera och följa upp barns behov före, under och efter placering på skyddat boende.

### 8.3 Sekretess till skydd för enskilda

Utkastets förslag: Med socialtjänst enligt offentlighets- och sekretesslagen ska även förstås verksamhet enligt den nya lagen. Bestämmelsen i offentlighets- och sekretesslagen om sekretess för uppgift om ett barns vistelseort i förhållande till en förälder eller en annan vårdnadshavare ska också gälla när barn placeras i skyddat boende enligt den nya lagen. Sekretess ska gälla även hos Polismyndigheten i ärenden om handräckning som gäller placering och omedelbar placering i skyddat boende. Den som har en uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen ska också ha skyldighet att vittna i mål enligt den nya lagen. Utkastets bedömning: Någon ändring i bestämmelserna om skyddade personuppgifter behövs inte för att vid behov kunna ge barnet sådana när barnet är placerat i skyddat boende

Rädda Barnen tillstyrker förslaget men ser det som viktigt att Socialstyrelsen ger stöd med tydliga riktlinjer i hur dessa ärenden skall handläggas kopplat till sekretess. Till skillnad från exempelvis hemlighållande av vistelseort enligt LVU så gäller sekretessen primärt en vårdnadshavare, varav den andra fortsatt har rätt till insyn och information. Kraven på en tydlig struktur och organisering för att inte röja uppgifter felaktigt blir således högre på socialnämnderna.

### 8.6 Sekretess hos kommuner eller regioner för uppgift om adress till skyddat boende eller hem för vård eller boende

Utkastets förslag: Sekretess ska gälla hos en kommun eller region för uppgift om adress till ett skyddat boende eller ett hem för vård eller boende som bedriver verksamhet i form av skyddat boende om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Sekretessen ska även gälla för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden och för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs. För uppgift i en allmän handling ska sekretess gälla i högst fyrtio år. En sekretessbrytande bestämmelse ska dock möjliggöra att uppgifterna lämnas från en kommun eller en region till en socialnämnd om uppgifterna kan antas ha betydelse för socialnämndens verkställighet av beslut om placering av en enskild i ett skyddat boende eller i ett hem för vård eller boende som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende. Någon meddelarfrihet ska inte gälla för uppgift om adress, fastighetsbeteckning eller tomträtt om uppgifterna förekommer hos en kommun eller region

Rädda Barnen tillstyrker förslaget.

### **Rädda Barnens förslag på framtida utredningar**

Rädda Barnen välkomnar många av de förslag som ovan nämnts. Rädda Barnen inväntar även utredningen "Vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer – en översyn av reglerna i föräldrabalken", som har i uppdrag att se över skyddet för barn i frågor som rör umgänge med en våldsutövande förälder. Detsamma gäller den strategi mot våld mot barn som inom kort kommer att presenteras av utredningen En uppväxt fri från våld. Dessa utredningars förslag blir viktiga pusselbitar för att stärka rättigheterna för barn utsatta för våld. Utöver det önskar Rädda Barnen att utredningen ser över möjligheten för barn att få ett eget offentligt biträde i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge, för att säkerställa att beslut i dessa frågor är i enlighet med barnets bästa.

Stockholm 2022-12-01



Maria Frisk  
Sverigechef Rädda Barnen